

Paweł Fajgielski

Katolicki Uniwersytet Lubelski

pawel.fajgielski@kul.pl

ORCID: 0000-0002-4293-1917

<https://doi.org/10.26881/gsp.2021.4.01>

Rzetelność jako ogólna zasada przetwarzania danych osobowych

Wprowadzenie

Jedną z ogólnych zasad przetwarzania danych osobowych jest zasada rzetelności, legalności i przejrzystości. Można uznać, że omawiana zasada, łącząca w sobie trzy elementy, stanowi jeden z fundamentów, na którym opiera się prawna regulacja przetwarzania i ochrony danych osobowych. Wymóg rzetelności nie został przez prawodawcę zdefiniowany, jego treść nie jest w aktach normatywnych wyjaśniona, a tłumaczenie sformułowania określającego ten wymóg na różne języki ukazuje, że może być on rozmaicie rozumiany i interpretowany, co może prowadzić do rozbieżności w praktyce stosowania przepisów o ochronie danych. Pomimo istotnego znaczenia wśród norm prawnych odnoszących się do przetwarzania danych osobowych, wymóg rzetelności przetwarzania nie był dotąd poddawany szczegółowej analizie w literaturze przedmiotu.

W niniejszym artykule przedstawiona zostanie rzetelność jako jedna z zasad przetwarzania danych uregulowana w przepisach obowiązujących przed unijną reformą ochrony danych osobowych oraz w przepisach obowiązującego obecnie ogólnego rozporządzenia o ochronie danych¹. Wskazane zostaną różnorodne poglądy prezentowane w literaturze odnoszące się do tej zasady, a także rozmaite możliwości odczytywania jej treści i znaczenia. W kolejnej części opracowania ukazane zostaną ogólne wnioski płynące z przeprowadzonych analiz.

---

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L 119, s. 1 ze zm.; dalej: rozporządzenie 2016/679).

Terminologia

Będąca przedmiotem rozważań w niniejszym artykule zasada (ściśle rzecz ujmując, jeden z wymogów składających się na pierwszą ogólną zasadę przetwarzania danych) jest określana w różnych językach różnymi nazwami, co może pociągać za sobą wątpliwości interpretacyjne. W angielskim tekście rozporządzenia 2016/679 na oznaczenie omawianej zasady używane jest sformułowanie *fairly processing (fairness)*, które zostało przetłumaczone na język polski jako „przetwarzane rzetelnie (rzetelność)”. Jednak w literaturze przedmiotu trafnie zwracano uwagę, że pomimo tego, iż wywodzącą się z anglosaskiego systemu prawnego zasadę działania *fair* tradycyjnie tłumaczy się w polskich dokumentach jako zasadę rzetelności, to jednak w kontekście ochrony danych osobowych określeniem lepiej oddającym istotę tej zasady jest słowo „uczciwość”². Jeszcze inaczej nazwa omawianej zasady została ujęta w niemieckim tłumaczeniu przepisów europejskich, gdzie posłużono się sformułowaniem *nach Treu und Glauben*, co należy przełożyć jako „w dobrej wierze”. Odmiennie także w wersji francuskiej, omawianą zasadę określono jako *loyale (loyauté)*, co tłumaczyć można jako „lojalnie, uczciwie”. Jeszcze inaczej omawianą zasadę ujęto w języku włoskim, gdzie posłużono się określeniem *correttezza*, co tłumaczyć można jako „poprawność”. W innych wersjach językowych również dostrzec można różnorodność w tłumaczeniu nazwy omawianej zasady³, choć rozumienie tych nazw jest z reguły bliskie jednemu ze znaczeń przedstawionych powyżej. Porównanie różnych wersji językowych unijnych aktów normatywnych z zakresu ochrony danych osobowych ukazuje brak jednolitości terminologicznej, co może przekładać się na różny sposób rozumienia omawianej zasady i prowadzić do rozbieżności przy jej stosowaniu w różnych państwach członkowskich UE. Jednak z porównania nazw wykorzystywanych na oznaczenie analizowanej

² M. Jagielski, *Prawo do ochrony danych osobowych. Standardy europejskie*, Warszawa 2010, s. 78.

³ W języku bułgarskim określenie to jest tożsame z wersją niemiecką i wskazuje na dobrą wiarę (добросъвестно); w wersji czeskiej posłużono się określeniem *korektnost*, co rozumieć można jako „prawidłowość, rzetelność”; w wersji duńskiej użyto sformułowania *rimelighed*, które można tłumaczyć jako „rozsądnie, uczciwie”; w wersji greckiej użyto sformułowania *αντικειμενικότητα*, które tłumaczyć można jako „obiektywność, rzetelność”; w wersji hiszpańskiej i portugalskiej posłużono się określeniami *lealtad*, *lealdade*, które tłumaczyć można jako „lojalność”, co jest zbieżne z wersją francuską; w języku estońskim wykorzystano określenie *õiglus*, które oznacza „uczciwość, sprawiedliwość”; w języku irlandzkim użyto określenia *cothroime*, które przełożyć można jako „uczciwie, słusznie”; w wersji chorwackiej i słoweńskiej użyto sformułowań *pošteno* (*poštenost*, *pravičnost*), co oznacza „uczciwie”; w wersji łotewskiej użyto określenia *godprātība*, które rozumieć można jako „w dobrej wierze, uczciwie”; w języku litewskim wykorzystano sformułowanie *sąžiningumo*, które można przetłumaczyć jako „uczciwie”; w języku węgierskim wykorzystano określenie *tisztességes eljárás*, które może być rozumiane jako „w uczciwym postępowaniu”; w języku maltańskim występuje zwrot *gustizzja*, który można tłumaczyć jako „słuszność, sprawiedliwość”; w języku niderlandzkim posłużono się określeniem *behoorlijkheid*, które można rozumieć jako „uczciwość, przyzwoitość”; w języku rumuńskim wykorzystano określenie *echitate*, które można tłumaczyć jako „uczciwie”; po słowacku omawianą zasadę określono jako *spravodlivosť*, czyli „uczciwie, sprawiedliwie”; w wersji fińskiej użyto sformułowania *asianmukaisesti (kohtuullisuus)*, które tłumaczyć można jako „należycie, z umiarem”; natomiast w języku szwedzkim posłużono się określeniem *korrekthet*, które można tłumaczyć jako „poprawność”.

zasady można wyciągnąć wniosek, że zasada ta jest rozległa i może być interpretowana szeroko, z uwzględnieniem różnych jej wymiarów.

Zasada rzetelności przed unijną reformą ochrony danych

Wymóg rzetelności (uczciwości) przetwarzania danych niewątpliwie stanowi jeden z europejskich standardów prawnych ochrony danych. Zasada rzetelności i legalności przetwarzania została zawarta zarówno w konwencji nr 108 Rady Europy⁴ (w art. 5), jak również w unijnej dyrektywie 95/46/WE⁵ (w art. 6). O jej dużym znaczeniu świadczy nie tylko fakt, że została wskazana jako pierwsza spośród zasad ogólnych, ale również okoliczność, iż została ona ujęta w art. 8 Karty praw podstawowych UE⁶, przy ogólnym określeniu prawa podmiotowego do ochrony danych osobowych.

W literaturze przedmiotu zwrócono uwagę na to, że omawianą zasadę powszechnie uznaje się za podstawową klauzulę wyznaczającą standardy ochrony danych osobowych, jednak jej ogólny charakter skutkuje tym, że raczej trudno liczyć na wiążącą prawnie definicję tego pojęcia, a jej analiza stała się przedmiotem incydentalnych rozstrzygnięć praktyki i generalizacji doktryny. Najogólniej treść omawianej zasady można ująć w stwierdzeniu, że administrator przy przetwarzaniu danych osobowych ma obowiązek dbać o interesy osoby, której dane dotyczą, i nie powinien wykorzystywać danych przeciwko podmiotowi danych⁷.

Na gruncie art. 6 dyrektywy 95/46/WE uznawano, że wymóg rzetelności połączony z wymogiem legalności przetwarzania stanowią podstawową, główną zasadę (*primary principle*), ponieważ tworzy ona i wzmacnia pozostałe ogólne zasady prawa ochrony danych. Zwracano jednocześnie uwagę na to, że nie jest możliwe wyczerpujące omówienie tej zasady w sposób abstrakcyjny, a ponadto jej rozumienie może być zmienne w czasie. Wskazywano, że na dużym poziomie ogólności można uznać, iż pojęcie *fair processing* oznacza, że w dążeniu do realizacji celów przetwarzania danych administratorzy muszą brać pod uwagę interesy i uzasadnione oczekiwania osób, których dane dotyczą. Oznacza to, że gromadzenie i późniejsze przetwarzanie danych osobowych powinno być dokonywane w sposób, który w danych okolicznościach nie narusza w nieuzasadniony sposób prywatności osób, których dane dotyczą, ani nie ingeruje

⁴ Konwencja nr 108 Rady Europy sporządzona w Strasburgu dnia 28 stycznia 1981 r. o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych (Dz. U. z 2003 r., poz. 25), uzupełniona protokołem dodatkowym, sporządzonym w Strasburgu dnia 8 listopada 2001 r. (Dz. U. z 2006 r., poz. 15).

⁵ Dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych oraz swobodnego przepływu tych danych (Dz. Urz. UE L 281, s. 31; dalej: dyrektywa 95/46/WE).

⁶ Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 303 z 2007 r., s. 1).

⁷ M. Jagielski, *Prawo do ochrony...*, s. 78–79.

w nieuzasadniony sposób w ich autonomię i integralność. Omawianą zasadę łączono z wymogami równowagi i proporcjonalności⁸.

W literaturze przedmiotu, bazując na motywie 38 preambuły do dyrektywy 95/46/WE, wskazywano, że w zakresie szeroko rozumianej rzetelności (uczciwości) mieści się także m.in. wymóg przetwarzania danych w sposób jawny dla osoby, której dane dotyczą, tak aby osoba miała świadomość procesów przetwarzania jej danych, natomiast za naruszenie tej zasady (z pewnymi wyjątkami) uznawano przetwarzanie danych w sposób niejawny, gromadzenie danych z wykorzystaniem ukrytych urządzeń, przy pomocy których potajemnie i bez wiedzy podmiotu danych jego dane byłyby zbierane⁹. Niekiedy nawet uznawano, że wymóg przejrzystości przetwarzania danych względem osoby, której dane dotyczą, jest kluczową kwestią w zasadzie rzetelności – wskazywano bowiem także na potrzebę budowania zaufania podmiotów danych do administratorów¹⁰.

Zasada rzetelności przetwarzania, określona w dyrektywie 95/46/WE, została zaimplementowana do prawa wewnętrznego państw członkowskich UE. W wielu krajowych regulacjach ustawowych zasadę tę wskazano wprost obok innych ogólnych zasad przetwarzania danych. Jednym z przykładów może być brytyjska ustawa *Data Protection Act* z roku 1998, w której zasada rzetelności (uczciwości) została ujęta jako pierwsza z zasad ogólnych (łącznie z zasadą zgodności z prawem), a prawodawca, określając jak powinna być ona interpretowana, podkreślił, że przy ocenie zgodności z tą zasadą należy zwrócić uwagę na sposób gromadzenia danych, w szczególności na to, czy osoba, której dane dotyczą, nie została oszukana lub wprowadzona w błąd co do celów, w jakich dane mają być przetwarzane, oraz czy osoba ta została odpowiednio poinformowana¹¹. Jako przykład naruszenia omawianej zasady, w literaturze przedmiotu wskazano m.in. działania firmy reklamowej polegające na poinformowaniu klientów o wykorzystywaniu ich danych do innych celów (sprzedaż listy adresów klientów) dopiero po uzyskaniu danych, co zostało uznane za nieuczciwe, ponieważ osoby, od których dane były zbierane, mogły zostać wprowadzone w błąd¹².

W piśmiennictwie niemieckim, w okresie obowiązywania federalnej ustawy o ochronie danych z roku 1990¹³ wskazywano, że nieuczciwość przetwarzania może polegać m.in. na ukrywaniu przed podmiotem danych ważnych okoliczności przetwarzania albo na świadomym wprowadzaniu w błąd, podsłuchiowaniu rozmów, czy też kontroli pracowników z wykorzystaniem ukrytych kamer¹⁴.

⁸ L.A. Bygrave, *Data protection law. Approaching Its Rationale, Logic and Limits*, Hague – London – New York 2002, s. 58.

⁹ Por. E. Ehmann, M. Helfrich, *EG Datenschutzrichtlinie. Kurzkomentar*, Köln 1999, s. 100–101.

¹⁰ *Handbook on European data protection law*, Luxembourg 2014, s. 73–75.

¹¹ *Data Protection Act 1998, Schedule 1, The data protection principles, Part II, Interpretation of the principles in Part I, The first principle*.

¹² P. Carey, *Data Protection. A Practical Guide to UK and EU Law*, Oxford 2004, s. 66.

¹³ Bundesdatenschutzgesetz (BDSG) vom 20. Dezember 1990 (BGBl. I S. 2954, ze zm.).

¹⁴ M.T. Tinnefeld, E. Ehmann, *Einführung in das Datenschutzrecht*, München 1998, s. 224.

Przepisy hiszpańskie obowiązujące przed unijną reformą ochrony danych wyraźnie zabraniały zbierania danych osobowych w sposób oszukańczy, nieuczciwy (*medios fraudulentos, desleales*), jednak w praktyce zakaz ten był rozciągany także na inne poza gromadzeniem formy przetwarzania danych, zgodnie z dyrektywą 95/46/WE¹⁵.

Z odmiennym sposobem prawnej regulacji omawianej zasady mieliśmy do czynienia na gruncie polskiej ustawy o ochronie danych osobowych z roku 1997¹⁶. Zasada rzetelności (uczciwości) nie została *explicite* wyrażona wśród innych ogólnych zasad przetwarzania danych, jednak w przepisie zawierającym wskazanie zasad ogólnych jako obowiązków administratora (art. 26 u.o.d.o.1997) zawarty został ogólny obowiązek dołożenia szczególnej staranności przy przetwarzaniu danych, w celu ochrony interesów osób, których dane dotyczą. Takie sformułowanie mogło być interpretowane jako swoista implementacja wymogu rzetelności przetwarzania danych¹⁷. Ponadto, na gruncie u.o.d.o.1997 prezentowany był pogląd, zgodnie z którym omawiany wymóg (rzetelności, uczciwości) można wywodzić także z obowiązku przetwarzania danych osobowych, zgodnie z zasadami współżycia społecznego, które stanowią część systemu prawnego¹⁸.

Zasada rzetelności w rozporządzeniu 2016/679

W art. 5 ust. 1 rozporządzenia 2016/679 określono, że „dane osobowe muszą być: a) przetwarzane zgodnie z prawem, rzetelnie i w sposób przejrzysty dla osoby, której dane dotyczą («zgodność z prawem, rzetelność i przejrzystość»)”. Oznacza to, że w unijnym ogólnym rozporządzeniu o ochronie danych pierwsza z ogólnych zasad przetwarzania danych została unormowana bardziej szczegółowo niż w przepisach dyrektywy 95/46/WE; zmiana polega na wyodrębnieniu przejrzystości jako wymogu wyraźnie wskazanego w przepisie, który to wymóg był wcześniej uznawany w drodze wykładni zasady rzetelności (uczciwości) przetwarzania danych.

Oprócz podstawowej regulacji prawnej omawianej zasady, zawartej w art. 5 ust. 1 lit a rozporządzenia 2016/679, odniesienia do zasady rzetelności przetwarzania zawarte zostały również w preambule (motywy: 39, 45, 60, 71) oraz w kilku przepisach ogólnego rozporządzenia: w art. 6 ust. 2 (w kontekście podstaw dopuszczalności

¹⁵ D. Korff, *EC study on implementation of data protection directive. Comparative study of national law*, Cambridge 2002, s. 61.

¹⁶ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r., poz. 922 ze zm.; dalej: u.o.d.o.1997).

¹⁷ P. Fajgielski, *Zasady ogólne przetwarzania i ochrony danych osobowych [w:] Prawna ochrona danych osobowych w Polsce na tle europejskich standardów*, red. G. Goździewicz, M. Szablowska, Toruń 2008, s. 20. Podobnie: P. Barta, P. Litwiński, *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 306. Szerzej na temat ogólnych zasad przetwarzania danych na gruncie u.o.d.o.1997, por. J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, *Ochrona danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 468 i n.

¹⁸ A. Drozd, *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz. Wzory pism i przepisy*, Warszawa 2007, s. 156.

przetwarzania danych); w art. 13 ust. 2 i w art. 14 ust. 2 (w zakresie obowiązków informacyjnych) oraz w art. 40 ust. 2 (w przepisie dotyczącym kodeksów postępowania).

W komentarzach do art. 5 ogólnego rozporządzenia uznaje się, że wymóg przetwarzania danych *fair* oznacza, że dane nie mogą być zbierane, ani poddawane dalszemu przetwarzaniu w sposób nieuczciwy, oszukańczy lub bez wiedzy osoby, której dane dotyczą¹⁹. W literaturze podkreśla się ścisłą łączność między omawianą zasadą na gruncie obecnie obowiązujących przepisów oraz poprzedniej regulacji prawnej stwierdzając, iż nic nie wskazuje na to, aby ogólny obowiązek rzetelności (uczciwości) przetwarzania danych wiązał się z jakimkolwiek odstępstwem od dyrektywy, nadal przetwarzanie nie powinno naruszać innych przepisów lub obowiązków prawnych, a uczciwość jest wciąż ogólną zasadą nadrzędną²⁰.

W piśmiennictwie niemieckim wskazuje się, że użyte na określenie omawianej zasady w niemieckojęzycznej wersji rozporządzenia sformułowanie *Treu und Glauben* – „w dobrej wierze” znane jest jako klauzula prawa cywilnego, jednakże określenie to jako ogólna zasada przetwarzania danych powinno być rozumiane inaczej, czyli z uwzględnieniem kontekstu normatywnego ogólnego rozporządzenia o ochronie danych, gdyż w tym zakresie zostało uregulowane autonomicznie²¹. Mając na uwadze znaczeniową otwartość tej zasady, może być ona rozumiana jako zbiór okoliczności faktycznych (zespół znamion naruszenia), obejmujący przede wszystkim sytuacje, w których podmiot danych doświadcza niekorzystnych skutków w wyniku przetwarzania jego danych osobowych, co pozostaje w sprzeczności z określonym w unijnym rozporządzeniu ogólnym ukształtowaniem równowagi sił między podmiotem danych a administratorem, jednak bez naruszenia określonego przepisami prawa (konkretnego) zakazu²². W wyjątkowych przypadkach, w których brakuje stosownych uregulowań, możliwa pozostaje ocena przetwarzania jako niezgodnego z prawem, włączenie omawianego wymogu do unijnego rozporządzenia legitymizuje tego rodzaju miernik i pozwala na „otwarcie drzwi” dla uzasadnienia rozstrzygnięcia sądowego, którego nie dałoby się inaczej uzasadnić²³. Zasada ta stanowi normę kierunkową dla uwzględnienia ochronnego celu rozporządzenia 2016/679 (określonego w jego art. 1 ust. 2) przy stosowaniu jego przepisów i zabrania niedopuszczalnego wykonywania praw przez administratora na niekorzyść osoby, której dane dotyczą²⁴.

¹⁹ C. de Terwangne, *Komentarz do art. 5 [w:] The EU General Data Protection Regulation (GDPR). A Commentary*, red. Ch. Kuner, L.A. Bygrave, Ch. Docksey, Oxford 2020, s. 314.

²⁰ R. Jay, *The Principles and Grounds for Processing [w:] eadem, W. Malcolm, W. Parry et al., Guide to the General Data Protection Regulation. A Companion to Data Protection Law and Practice*, Thomson Reuters 2017, s. 85.

²¹ T. Herbst, *Komentarz do art. 5 [w:] Datenschutz – Grundverordnung / BDSG. Kommentar*, red. J. Kühling, B. Buchner, München 2018, s. 215.

²² *Ibidem*, s. 217.

²³ Por. E. Frenzel, *Komentarz do art. 5 [w:] Datenschutz – Grundverordnung*, red. B.P. Paal, D.A. Pauly, 2017, s. 74.

²⁴ H. Heberlein, *Komentarz do art. 5 [w:] E. Ehmann, M. Selmayr, DSV-GVO. Datenschutz – Grundverordnung. Kommentar*, München 2018, s. 192.

Rzetelność a uczciwość przetwarzania danych

W polskiej literaturze przedmiotu wymóg rzetelności przetwarzania danych jest różnie rozumiany. W komentarzach do ogólnego rozporządzenia o ochronie danych niektórzy autorzy (niekiedy odwołując się do określenia omawianej zasady w innych językach), utożsamiają rzetelność z uczciwością przetwarzania²⁵, jednak z uwagi na odmienne znaczenie wskazanych powyżej pojęć, rzetelność może być rozumiana szerzej niż uczciwość.

Zgodnie ze słownikową definicją „rzetelny” oznacza: „1. wypełniający należycie swoje obowiązki, uczciwy, słowny, solidny, sumienny, godny zaufania; 2. dokładny, należyty, właściwy”²⁶. W języku potocznym pojęcie rzetelności łączy się zazwyczaj z wymogiem należytego wypełniania swoich obowiązków, określenie to jest bliskie znaczeniowo prawnemu pojęciu staranności, które – jak wspomniano powyżej – w kwalifikowanej jego postaci (jako „szczególna staranność”) było uznawane za odpowiednik wymogu „rzetelności przetwarzania” na gruncie u.o.d.o.1997.

W kontekście prawnej regulacji ochrony danych osobowych, uwzględniając brak legalnej definicji omawianego pojęcia, należy przyjąć, że znaczenie określenia „rzetelny” nie odbiega od powszechnego rozumienia znaczenia tego słowa i tak też powinno być interpretowane. Określenie to jest szerokie i zawiera w sobie zarówno elementy odnoszące się do staranności w wykonywaniu swoich zadań (wypełniający należycie obowiązki, solidny, sumienny), jak również elementy dotyczące poszanowania praw podmiotu danych (uczciwy, godny zaufania). Oznacza to, że zasadę rzetelności przetwarzania rozumieć należy szerzej niż tylko jako należyte wypełnianie obowiązków (ocena dokonywana w kategoriach prawnych, dotycząca prawidłowego spełnienia obowiązków określonych przepisami), ale także jako uczciwość (ocena dokonywana w kategoriach etycznych, wykraczających poza ramy w postaci obowiązków wyraźnie określonych przepisami).

Tak rozumiana zasada rzetelności może być pojmowana jako swoista reguła naczelna wśród wszystkich ogólnych zasad przetwarzania danych osobowych. Stanowi ona najogólniejszą normę postępowania administratora, a zarazem łączy pozostałe zasady, nadając im szerszy wymiar. Można nawet twierdzić, że inne ogólne zasady przetwarzania danych wynikają z szeroko rozumianej zasady rzetelności i stanowią jej konkretyzację. Jest to widoczne na przykładzie wymogu przejrzystości, który przez wiele lat był formułowany w drodze wykładni zasady rzetelności, a który obecnie stanowi wyodrębniony wymóg, wyraźnie wskazany w art. 5 rozporządzenia 2016/679. Jednakże również inne zasady ogólne przetwarzania (np. zasada prawidłowości) są

²⁵ P. Drobek stwierdza: „rzetelnie, czyli uczciwie”, zob. *idem*, *Komentarz do art. 5 [w:] RODO. Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Komentarz*, red. E. Bielak-Jomaa, D. Lubasz, Warszawa 2018, s. 326. Tak również: A. Nerka, *Komentarz do art. 5, teza 3 [w:] Ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych. Komentarz*, red. M. Sakowska-Baryła, Warszawa 2018, s. 143.

²⁶ *Mały słownik języka polskiego*, red. E. Sobol, Warszawa 1993, s. 825.

ściśle powiązane z zasadą rzetelności, a ich treść powinna być odczytywana w perspektywie omawianej zasady.

Realizacja podstawowego celu ochrony danych osobowych – zapewnienia ochrony osobom, których dane są przetwarzane wymaga nie tylko, by administratorzy prawidłowo wypełniali obowiązki nałożone na nich przepisami prawa, ale także aby postępowali uczciwie wobec podmiotów danych. Lojalność administratora wobec podmiotu danych przyczynia się do budowania relacji opartych na zaufaniu i pozwala bardziej skutecznie chronić prawa i interesy osób, których dane poddawane są przetwarzaniu.

Rzetelność w aspekcie należytego wypełniania obowiązków, to wymóg, aby administrator spełniający obowiązki określone przepisami o ochronie danych osobowych czynił to ze szczególną starannością, nie traktował obowiązków wyłącznie w kategoriach wymogów formalnych, ale także jako mechanizmy, które mają pozwolić na zapewnienie skutecznej ochrony podmiotów danych.

Administratorzy, przetwarzając dane, powinni działać „w dobrej wierze”, jednak klauzula ta nie może być utożsamiana z występującą w prawie cywilnym (m.in. w art. 7 k.c.) dobrą wiarą w znaczeniu subiektywnym, rozumianą jako „stan psychiczny określonej osoby, polegający na jej błędnym, ale usprawiedliwionym mniemaniu o istnieniu jakiegoś prawa czy stosunku prawnego”²⁷. W kontekście ochrony danych osobowych sformułowanie „dobra wiara” powinno być pojmowane w znaczeniu obiektywnym, jako wymóg „obiektywnej miary dla oceny czyjegoś zachowania się jako odpowiedniego lub nieodpowiedniego z punktu widzenia norm etycznych przyjętych w obrocie”²⁸.

Rzetelność w wymiarze uczciwości przetwarzania danych oznacza, że administrator powinien postępować etycznie, nie powinien wprowadzać podmiotu danych w błąd, działać podstępnie, oszukiwać, wykorzystywać jego trudnej sytuacji, ograniczeń bądź przymusowego położenia, wykorzystywać swojej silniejszej pozycji, narzucając uciążliwe warunki przetwarzania danych, a powinien szanować wolę i respektować interesy oraz słuszne oczekiwania osoby, której dane dotyczą.

Wprowadzenie w błąd może polegać m.in. na nieprzekazywaniu istotnych informacji, które mogą pozwolić podmiotowi danych na uświadomienie sobie konsekwencji udzielenia zgody na przetwarzanie danych. Działanie podstępne może przejawiać się np. w tym, że administrator ukrywa pewne informacje bądź nadmiernie eksponuje inne w celu osiągnięcia zamierzonego skutku (m.in. uzyskania zgody, niekorzystania z uprawnień), pozbawiając podmiot danych możliwości dokonania całościowej oceny. Działanie w sposób oszukańczy może wiązać się m.in. z wyludzaniem danych osobowych poprzez składanie obietnic, których administrator nie zamierza dotrzymać. Wykorzystywanie trudnej sytuacji lub przymusowego położenia może dotyczyć m.in. prób uzyskania przez administratora zgody od osoby, która wskutek szczególnych okoliczności nie ma pełnej swobody decyzyjnej. Z kolei wykorzystywanie silniejszej

²⁷ J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, A. Wolter, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2017, s. 495.

²⁸ R. Longchamps de Berier, *Polskie prawo cywilne. Zobowiązania*, Lwów 1939, wydanie anastatyczne, Poznań 1999, s. 141.

pozycji może wiązać się z postępowaniem, które opiera się na założeniu, że podmiot danych nie ma możliwości wyboru usług świadczonych przez innego administratora²⁹.

Można zasadnie twierdzić, że nadużycie przez administratora zaufania podmiotu danych przejawiające się np. wprowadzeniem w błąd osoby, której dane dotyczą, może być negatywnie oceniane w kategoriach etycznych, co pozwala uznać, że mamy do czynienia z naruszeniem zasady rzetelności. W praktyce jednak kwestia naruszenia omawianej zasady powinna być oceniana indywidualnie, przy uwzględnieniu okoliczności konkretnej sprawy. Szczególnie istotną rolę w tym zakresie powinny odgrywać: organ nadzorczy oraz sądy rozstrzygające spory między administratorem a podmiotem danych.

Ogólne i abstrakcyjne ujęcie w przepisach zasady rzetelności nie oznacza jednak, że nie istnieją przewidziane prawem możliwości jej konkretyzacji. Z przepisów ogólnego rozporządzenia o ochronie danych wynika, że omawiana zasada może zostać doprecyzowana zarówno przez prawodawcę w przepisach krajowych określających obowiązki prawne ciążyące na administratorze oraz gdy przetwarzanie jest niezbędne do wykonania zadania realizowanego w interesie publicznym, lub w ramach sprawowania władzy publicznej powierzonej administratorowi, zgodnie z art. 6 ust. 2 rozporządzenia 2016/679, a także przez podmioty przygotowujące sektorowe samoregulacje w kodeksach postępowania przyjmowanych na podstawie art. 40 rozporządzenia 2016/679 i zatwierdzanych przez organ nadzorczy. Dzięki temu możliwe jest uwzględnienie specyfiki sektorowej i bardziej szczegółowe określenie wymogów odnoszących się do rzetelności przetwarzania danych.

Zakończenie

Z przedstawionych w artykule analiz można wyciągnąć kilka ogólnych wniosków. Zasada legalności, rzetelności i przejrzystości przetwarzania stanowi pierwszą i najważniejszą zasadę ogólną, i to w jej perspektywie powinno być oceniane każde postępowanie administratora. Rzutuje ona nie tylko na sposób wykonywania konkretnych obowiązków nałożonych na administratora przepisami, ale także na interpretację pozostałych ogólnych zasad oraz podstaw dopuszczalności przetwarzania danych (w tym w szczególności zgody). Można zasadnie twierdzić, że wymóg rzetelności przetwarzania stanowi swego rodzaju regułę naczelną, która pozostaje w ścisłym związku z innymi zasadami i wymogami nałożonymi na administratora i powinna wywierać istotny wpływ na sposób ich realizacji.

²⁹ Na ten aspekt braku uczciwości postępowania administratora zwrócili uwagę: P. Barta, M. Kawecki i P. Litwiński, przywołując przykład udostępnienia przez British Gas danych dla celów marketingowych innym podmiotom bez wyraźnej zgody osób, których dane dotyczą, w sytuacji gdy wskazany administrator zajmował pozycję monopolisty na rynku dostaw gazu. Por. *eidem*, *Komentarz do art. 5, teza 4 [w:] Ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Wybrane przepisy sektorowe. Komentarz*, red. P. Litwiński, Warszawa 2021, s. 157.

Porównanie sformułowań wykorzystywanych w różnych wersjach językowych rozporządzenia 2016/679 na określenie omawianej zasady ukazuje różnorodność, a zarazem dużą pojemność znaczeniową wymogu rzetelności przetwarzania. Okoliczność ta może być uznawana za przesłankę wskazującą, że omawiany wymóg nie powinien być interpretowany wąsko i utożsamiany jedynie z uczciwością przetwarzania danych, ale należy rozumieć go szerzej – z uwzględnieniem innych aspektów rzetelności. Bez wątplenia istotne znaczenie dla interpretacji omawianej zasady ma także uwzględnienie poglądów prezentowanych w literaturze przedmiotu zarówno na gruncie poprzednio obowiązujących przepisów (dyrektywy 95/46/WE oraz krajowych regulacji prawnych), jak też w oparciu o obowiązujący stan prawny (rozporządzenie 2016/679).

Zasada rzetelności przetwarzania danych osobowych powinna być interpretowana szeroko, zgodnie z powszechnym rozumieniem jej znaczenia. Obejmuje ona nie tylko wymóg starannego, należytego wypełniania przez administratora obowiązków nałożonych przepisami prawa, ale także wymóg uczciwości działania, wykraczający poza sferę normatywną, a odnoszący się do ocen etycznych. Różnorodne przejawy nieuczciwości administratora (m.in. zamierzone działania mające na celu wprowadzenie podmiotu danych w błąd, działania podstępne lub oszukańcze) powinny być uznawane za naruszenie omawianej zasady. Jednak ocena w tym zakresie powinna być dokonywana w każdym przypadku indywidualnie, z uwzględnieniem okoliczności faktycznych danej sprawy.

Literatura

- Barta J., Fajgielski P., Markiewicz R., *Ochrona danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2015.
- Barta P., Litwiński P., *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Bygrave L.A., *Data protection law. Approaching Its Rationale, Logic and Limits*, Hague – London – New York 2002.
- Carey P., *Data Protection. A Practical Guide to UK and EU Law*, Oxford 2004.
- Datenschutz – Grundverordnung / BDSG. Kommentar*, red. J. Kühling, B. Buchner, München 2018.
- Datenschutz – Grundverordnung*, red. B.P. Paal, D.A. Pauly, München 2017.
- Drobek P., *Komentarz do art. 5 [w:] RODO. Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Komentarz*, red. E. Bielak-Jomaa, D. Lubasz, Warszawa 2018.
- Drozd A., *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz. Wzory pism i przepisy*, Warszawa 2007.
- Ehmann E., Helfrich M., *EG Datenschutzrichtlinie. Kurzkomentar*, Kolonia 1999.
- Fajgielski P., *Zasady ogólne przetwarzania i ochrony danych osobowych [w:] Prawna ochrona danych osobowych w Polsce na tle europejskich standardów*, red. G. Goździewicz, M. Szablowska, Toruń 2008.
- Handbook on European data protection law*, Luksemburg 2014.
- Ignatowicz J., Stefaniuk K., Wolter A., *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2017.
- Jagielski M., *Prawo do ochrony danych osobowych. Standardy europejskie*, Warszawa 2010.
- Jay R., Malcolm W., Parry E., Townsend L., Bapat A., *Guide to the General Data Protection Regulation. A Companion to Data Protection Law and Practice*, Thomson Reuters 2017.

- Korff D., *EC study on implementation of data protection directive. Comparative study of national law*, Cambridge 2002.
- Longchamps de Berier R., *Polskie prawo cywilne. Zobowiązania*, Lwów 1939, wydanie anastatyczne, Poznań 1999.
- Ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych. Komentarz*, red. M. Sakowska-Baryła, Warszawa 2018.
- Ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Wybrane przepisy sektorowe. Komentarz*, red. P. Litwiński, Warszawa 2021.
- RODO. Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Komentarz*, red. E. Bielak-Jomaa, D. Lubasz, Warszawa 2018.
- The EU General Data Protection Regulation (GDPR). A Commentary*, red. Ch. Kuner, L.A. Bygrave, Ch. Docksey, Oksford 2020.
- Tinnefeld M.T., Ehmann E., *Einführung in das Datenschutzrecht*, Monachium 1998.

Streszczenie

Paweł Fajgielski

Rzetelność jako ogólna zasada przetwarzania danych osobowych

W artykule omówiona została zasada (wymóg) rzetelności przetwarzania danych osobowych. Zasada legalności, rzetelności i przejrzystości przetwarzania stanowi pierwszą i najważniejszą zasadę ogólną, w perspektywie której powinno być oceniane każde postępowanie administratora. Rzutuje ona nie tylko na sposób wykonywania konkretnych obowiązków nałożonych na administratora przepisami, ale także na interpretację pozostałych ogólnych zasad oraz podstaw dopuszczalności przetwarzania danych (w tym w szczególności zgody). W artykule zaprezentowana została teza, zgodnie z którą wymóg rzetelności przetwarzania stanowi swego rodzaju regułę naczelną, która pozostaje w ścisłym związku z innymi zasadami i wymogami nałożonymi na administratora i powinna wywierać istotny wpływ na sposób ich realizacji.

Przedstawione w artykule porównanie sformułowań wykorzystywanych w różnych wersjach językowych rozporządzenia 2016/679 na określenie omawianej zasady ukazuje różnorodność, a zarazem dużą pojemność znaczeniową wymogu rzetelności przetwarzania.

W artykule przywołane zostały różnorodne poglądy dotyczące rzetelności, prezentowane w literaturze zarówno na gruncie poprzednio obowiązujących przepisów (dyrektywy 95/46/WE oraz krajowych regulacji prawnych), jak i w oparciu o obowiązujący stan prawny (rozporządzenie 2016/679).

Z zaprezentowanych w artykule analiz wynika ogólny wniosek, że zasada rzetelności przetwarzania powinna być interpretowana szeroko. Obejmuje ona nie tylko wymóg starannego, należytego wypełniania przez administratora obowiązków nałożonych przepisami prawa, ale także wymóg uczciwości działania, wykraczający poza sferę normatywną, a odnoszący się do ocen etycznych. Różnorodne przejawy nieuczciwości administratora (m.in. zamierzone działania mające na celu wprowadzenie podmiotu danych w błąd, działania podstępne lub oszukańcze) powinny być uznawane za naruszenie omawianej zasady. Jednak ocena w tym zakresie powinna być dokonywana w każdym przypadku indywidualnie, z uwzględnieniem okoliczności faktycznych danej sprawy.

Słowa kluczowe: zasady przetwarzania danych osobowych; rzetelność przetwarzania; uczciwość przetwarzania; ogólne rozporządzenie o ochronie danych.

Summary

Paweł Fajgielski

Fair Processing as a General Principle of Personal Data Processing

The article discusses the requirement of fair processing of personal data. The principle of lawful, fair and transparent processing is the first and most important general principle against which each conduct of the controller should be assessed. It affects not only the manner of performing specific obligations imposed on the controller by regulations, but also the interpretation of other general principles and requirements for lawfulness of data processing (including in particular the data subjects consent). The article presents the thesis that the requirement of fair processing is a kind of supreme rule, which is closely related to other principles and requirements imposed on the controller and should have a significant impact on the manner of their implementation.

A comparison of the wording used in various language versions of GDPR to describe the discussed principle shows the diversity and, at the same time, a large semantic capacity of the requirement of fair processing.

The article cites various views on fairness presented in the literature, both on the basis of the previously applicable law (Directive 95/46/EC and national laws) and on the basis of the present legal regulation (GDPR). The analysis presented in the article leads to the conclusion that the principle of fair processing should be interpreted broadly. It includes not only the requirement of diligent and proper performance of the obligations imposed on the controller by law, but also the requirement of honesty, going beyond the normative sphere, and relating to ethical assessments. Various not fair actions of the controller (including deliberate actions aimed at misleading the data subject, deceptive or fraudulent actions) should be considered a breach of this principle. However, the assessment of fairness processing should be made on a case-by-case basis, taking into account the facts of the case.

Keywords: principles relating to personal data processing; fair processing; fairness; GDPR.